

ВІДГУК

про дисертаційне дослідження Москви Олени Миколаївни
«Формування технологічної культури учителів музичного мистецтва в
процесі вокальної підготовки», подане на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта
(Музичне мистецтво)

Актуальність теми дослідження та її наукова затребуваність.

Актуальність обраної Оленою Москвою теми для дослідження на рівні дисертації є незаперечною. Перш за все тому, що технологічна культура, основою якої, як стверджує дисертантка, є ціннісне ставлення особистості до світового технологічного досвіду та його перетворювально-діяльнісного впливу на сучасний освітній простір, наразі є однією із найбільш затребуваних, і в той же час, найменш розроблених складових багатовекторної професійної культури майбутнього фахівця-музиканта, що зумовлює його здатність до інноваційних перетворень у багатоаспектній музично-педагогічній діяльності.

Доцільність звернення до досліджуваної проблеми визначається й тим, що формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва саме в процесі вокальної підготовки, базується на оволодінні ними технологічними знаннями й компетенціями, а також здатністю застосовувати інноваційні технології навчання співу у роботі з дітьми з метою становлення їхніх ціннісних орієнтацій у сфері вокального мистецтва, ефективного розвитку загальних, музичних і вокальних здібностей, активізації інтересу дітей до вокального виконавства на уроках музичного мистецтва та у позакласній діяльності.

Своєчасність наукових розвідок із обраної проблеми поглиблюється й необхідністю подолання існуючих у системі фахової підготовки фахівців-музикантів суперечностей (між науково обґрунтованими поняттями «технологічна культура» і «технологічна культура вчителя» та недостатнім теоретичним обґрунтуванням поняття «технологічна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва»; між потребою формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки, здатних до застосування інноваційних технологій навчання співу в освітньому процесі та відсутністю розробленої методики такого формування; між нагальністю вдосконалення технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки та невизначеністю критеріїв її оцінювання), котрі підтверджують, що дослідження проблеми формування технологічної культури учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки є дійсно на часі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків дослідження
їх достовірність та повнота викладу в опублікованих працях

Детальне ознайомлення з дисертацією О. Москви дає підстави стверджувати, що основні наукові положення дослідження щодо феноменології ключової категорії «технологічна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва», її сутності, функцій, змісту, структури, критеріїв, показників, рівнів сформованості та особливостей формування у процесі вокальної підготовки; застосовані у процесі дослідження сучасні концепції технологізації мистецької освіти, теорії та технології навчання співу, наукові підходи й принципи, що стали міцним науково-методологічним підґрунтям у визначенні педагогічних умов і методів системи формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки, представлених в авторській моделі (рис.2.1.), викладено логічно і переконливо.

Висновки щодо ефективності застосування запропонованої моделі формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва та рекомендації про її впровадження у процес вокальної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва, ґрунтуються на результатах власних досліджень здобувачки.

Маємо засвідчити, що цілком кваліфіковано – представлено науковий апарат дослідження, де об'єктом стала вокальна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої мистецько-педагогічної освіти, а предметом – методика формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки. Поставивши за мету теоретичне обґрунтування, розробку та експериментальну перевірку методики формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки, О. Москва визначила низку завдань, послідовне розв'язання яких зумовило логіку розгортання її наукового пошуку, результатом чого стало підтвердження ефективності запропонованого авторкою наукового доробку.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень і висновків рецензованої дисертації забезпечено вагомим теоретичним підґрунтям щодо сутності культури в цілому й особистісної культури зокрема; концептуальними положеннями музичної педагогіки щодо професійної культури вчителя музичного мистецтва, теорії педагогічної культури вчителя в музичній освіті, специфіки вокальної культури вчителя музичного мистецтва; глибоким аналізом досліджуваного явища на психолого-педагогічному та професійно-фаховому рівні з огляду на специфіку професії; науковими дослідженнями з вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті загальної технології вокалу, а також використанням необхідних і достатніх теоретичних, емпіричних та статичних методів дослідження.

Детальне вивчення дослідницею характерологічних ознак досліджуваного феномену з погляду філософії, культурології, мистецтвознавства, психології, музичної та вокальної педагогіки дозволило їй скоректувати напрям наукових розвідок, коректно вибудувати структуру дослідження та спрогнозувати наукові результати дослідницького пошуку,

які повністю відбивають послідовність його розгортання, підтверджуються достатньою активністю в апробації матеріалів на конференціях різного рівня та відображаються у 7 публікаціях, із яких 3 статті в наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних наукових періодичних виданнях (1–WoS), 2 – апробаційного характеру.

На особливу увагу заслуговує ґрунтовність представленого у науковій новизні науково-методичного доробку дисертантки, підтвердженого як основними положеннями дисертації, так і її змістом в цілому й описано авторкою у переліку здобутків, що отримано *вперше* та у позиціях, де *уточнено* сутність понять «вокальна підготовка», «вокально-педагогічна технологія», «технологія навчання співу»; класифікацію технологій навчання співу; педагогічні принципи технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки та подальшого розвитку набула методика підготовки студентів до вокально-виконавської та вокально-педагогічної діяльності.

Безумовну *практичну цінність* дисертаційного дослідження складають розроблені здобувачкою діагностичні методи перевірки рівнів сформованості технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки; а запропоновані технології навчання співу можуть бути використаними у процесі вокальної, вокально-хорової, диригентсько-хорової підготовки; розроблена й апробована методика формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки дійсно може стати у нагоді під час викладання дисциплін «Вокальний клас», «Методика постановки голосу», «Методика викладання вокалу».

Вірогідність і достовірність результатів дослідження підтверджено обґрунтованістю вихідних теоретико-методологічних положень, цілісністю та системністю їхнього аналізу, застосуванням під час наукового пошуку різнорівневих підходів, принципів, інноваційних методів й зокрема, авторської методики формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки, що сприяли отриманню адекватних результатів дослідження.

Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації

З огляду на зміст і висновки дисертації, достатню апробацію та досить ефективно впровадження результатів дослідження в освітній процес факультетів мистецтв вітчизняних ЗВО, вважаємо, що матеріали дисертаційного дослідження в цілому й методика формування досліджуваного феномена зокрема, в основу якої покладено відповідні наукові підходи і принципи; комплекс педагогічних умов і методів, послідовне впровадження яких на ціннісно-стимулювальному, пізнавальному, праксеологічному та творчому етапах підтвердило дієвість запропонованої методики, дійсно здатні слугувати підґрунтям для розвитку

технологічної культури учителів музичного мистецтва в процесі як вокальної, так і фахової підготовки загалом та використовуватись під час підвищення кваліфікації вчителів-практиків.

Зміст дисертації, її завершеність і оформлення

Маємо засвідчити, що науково-понятійний апарат дисертації визначено відповідно до обраної теми, чітко і коректно окреслено об'єкт і предмет дослідження, а мета і завдання узгоджено зі структурою та висновками дослідження.

Структура роботи зумовлена логікою дослідження й складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (314 найменувань, із них 23 – іноземними мовами) Загальний обсяг роботи – 271 сторінки, з яких основного тексту – 194 сторінки.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження її об'єкт і предмет, мету і завдання; окреслено теоретичні основи дослідження та методи наукового пошуку; аргументовано наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; відображено відомості про апробацію та впровадження основних положень дослідження.

Логіка розгортання дослідницького пошуку в основній частині дослідження відбувалася згідно сформульованих дисертанткою завдань. Так, обґрунтовуючи теоретичні основи формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки (Р.1) й зокрема, розкриття в опорі на філософське, психолого-педагогічне, мистецтвознавче підґрунтя її сутності (*перше завдання*), дослідниця, слушно звернувшись до з'ясування етимологічно близьких і дотичних за значенням досліджуваному утворенню понять, які було структуровано у дві групи й розглянуто з урахуванням принципів науковості, взаємозумовленості та взаємозв'язку, ієрархічності, творчого моделювання.

Прискіпливий й послідовний розгляд дефініцій кожної з груп представленої дихотомії й порівняльний аналіз поданих у цих групах понять, дозволили здобувачці зосередитись на ґрунтовному розкритті специфічних рис категорій «культура» і «технологія» у контексті вокальної підготовки, класифікувати сучасні технології навчання співу.

Заслугує на схвальну оцінку представлений здобувачкою у межах розв'язання *другого завдання* зміст технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, основою якого є ціннісне ставлення майбутніх учителів до технологічно спрямованої вокально-педагогічної діяльності, їх технологічні знання й уміння у сфері вокального виконавства й вокальної педагогіки, здатності до застосування технологій навчання співу, а також компоненти, котрі складають структуру означеного явища й формуються саме в процесі вокальної підготовки.

Розуміючи вокальну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва як процес набуття ними вокально-технічних та художньо-

виконавських знань та навичок на основі опанування технологіями навчання співу з метою застосування їх у роботі з школярами, здобувачка здійснила глибокий аналіз найбільш дієвих сучасних зарубіжних і вітчизняних технологій навчання співу, якими студенти мають оволодіти під час вокального навчання в закладах вищої педагогічної освіти. Це дозволило їй визначити відповідно структурні компоненти технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва (аксіологічно-культурологічний, гносеологічно-емоційний; технологічно-діяльнісний; творчо-професійний) та представити показники для кожного з них, формування яких відбувається в процесі вокальної підготовки.

На особливу увагу, у межах визначення методичних засад формування досліджуваного явища (Р.2.), заслуговує представлене дисертанткою на рівні *третього завдання* теоретичне обґрунтування методики формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки, першим кроком в розробці якої стало визначення здобувачкою наукових підходів та відповідних їм принципів (культурологічний: культуровідповідності, діалогічності та аксіологічності; технологічний: міждисциплінарності та єдності змістового й технологічного забезпечення вокального навчання; компетентнісний: алгоритмічності технологічної діяльності, технологічної мобільності; творчий: творчої активності, інтегративності й варіативності, науково-технологічної творчості), які створили науково-методологічну базу дослідження.

З огляду на виокремлені наукові підходи та педагогічні принципи, дослідницею визначено педагогічні умови й відповідний їм комплекс чотирьох груп методів, які складають основу запропонованої дисертанткою авторської методики. Сутність методики формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки представлено дисертанткою у вигляді моделі, що містить цільову, концептуальну, формувальну, оцінювальну-результативну складові, які надають уявлення про мету, етапи, теоретичні й методологічні засади, процес і результат такого формування (рис. 2.1.)

Діагностика сформованості технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва на констатувальному етапі експерименту (3.1.) та методики її формування під час формувального експерименту (3.2.), здійснювалась на основі розроблених дисертанткою критеріїв оцінювання зазначеного явища та відповідних кожному з них низки показників (табл.3.1.), а також рівнів сформованості (табл.3.6.) досліджуваного феномена (*четверте завдання*).

Під час перевірки результатів формувального експерименту та порівняння рівнів сформованості технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва (*п'яте завдання*) за констатувальним та прикінцевим діагностичними зрізами (3.3.), дисертантці вдалося виявити, що кількість майбутніх учителів музичного мистецтва з високим рівнем та середнім рівнем сформованості технологічної культури зросла (високий: ЕГ на 21,05 %, КГ – на 2,78 %; середній: ЕГ на 10,52 %, у КГ – на 8,34 %), а

кількість майбутніх учителів музичного мистецтва з низьким рівнем сформованості технологічної культури зменшилася (ЕГ на 31,57 %, у КГ - на 11,12 %) , й таким чином довести, що рівень сформованості технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва експериментальної групи значно вищий, ніж у контрольної групи, що підтвердило ефективність методики формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Значущість отриманих результатів дослідження для науки і практики

До науково обґрунтованих результатів виконаного Оленою Москвою дослідження, котрі мають вагомий науковий новизну й дають підстави кваліфікувати його як таке, що привносить нове розв'язання досліджуваної проблеми відносяться:

- **Визначення сутності наукового поняття** «технологічна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва», що розглядається як динамічне фахово-особистісне утворення, яке забезпечується комплексом світоглядних цінностей до мистецького технологічного досвіду, технологічних знань і вмінь, що визначають здатність до засвоєння, застосування технологій музичного навчання в освітньому процесі з метою формування культурної компетентності учнів у майбутній фаховій діяльності;

- **Обґрунтування структури технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва** в єдності аксіологічно-культурологічного, гносеологічно-емоційного, технологічно-діяльнісного, творчо-професійного компонентів, а також визначення критеріїв та показників оцінювання рівнів сформованості досліджуваного явища (ціннісно-культурологічний, пізнавально-емоційний, технологічно-діяльнісний, креативно-професійний).

- **Теоретико-методичне обґрунтування, експериментальна перевірка й впровадження авторської методики формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процес вокальної підготовки**, основою якої стали педагогічні умови (стимулювання установки майбутніх учителів музичного мистецтва на опанування цінностями технологічної культури; активізація когнітивно-емоційного потенціалу особистості студентів у пізнанні вокально-педагогічних технологій і технологій вокального навчання; алгоритмізація технологічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки; цілеспрямованість на поетапність у розвитку технологічної творчості студентів на заняттях із вокальних дисциплін) та методи (ціннісно-стимулювальні, сугестивно-пізнавальні, технологічно-діяльнісні, творчі) формування досліджуваного утворення.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи результати представленої Оленою Москвою дисертаційної роботи, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і побажання, що носять дискусійний характер:

1. У першому розділі дисертаційної роботи проаналізовано стан вивчення проблеми формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки й визначено та структуровано за двома групами поняття, котрі розкривають феномен культури вчителя й технологічної культури вчителя музичного мистецтва. Робота набула б більшої вартості, якби вкожній із згаданих груп досліджувані поняття було проаналізовано за ознакою загального, особливого й одиничного та визначено їхню відмінність і спорідненість.

2. Визначена дисертанткою дефініція «вокальна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва» що розглядається як «процес набуття вокально-технічних та художньо-виконавських знань і вмінь, вокально-педагогічних здатностей на основі опанування технологій навчання співу з метою застосування їх у роботі з учнями в закладах загальної середньої та позашкільної освіти», набула б більшої ваги, якщо б в ній було згадано й про набуття фахових компетенцій не тільки на основі оволодіння технологіями навчання співу, а й за авторськими вокальними методиками та окремими методами.

3. Представлена модель формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки виглядала б більш досконалою, якби висвітлені в її формувальній складовій етапи впровадження педагогічних умов та методів зазначеної методики було подано саме в другому розділі, а не в наступному.

4. Позитивним у дисертації є те, що здобувачкою висвітлено технології навчання співу зарубіжних педагогів-новаторів. Вважаємо, що зміст дисертаційного дослідження було б суттєво збагачено, якби більш розлого було розкрито зарубіжний досвід формування технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва.

5. Робота значно виграла б якби, розкриваючи низку творчо-педагогічних методів відповідно четвертої педагогічної умови (с.132), було надано конкретні приклади використання окреслених методів у формуванні технологічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Зазначені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, якій притаманні оригінальність, наукова новизна та практична значущість, високий теоретичний рівень, глибина наукових підходів до визначення педагогічних умов та методичного забезпечення процесу формування технологічної культури учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Загальні висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Враховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх теоретичну і практичну значущість, вважаємо, що дисертація «Формування технологічної культури учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам пунктів 9,11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019) та Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а її авторка, Олена Миколаївна Москва, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор
кафедри музичного мистецтва та
методики музичного виховання

Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка

 Алла РАСТРИГІНА

Підпис Алли РАСТРИГІНОЇ засвідчую

Проректор з наукової роботи

 Сергій МИХИДА

